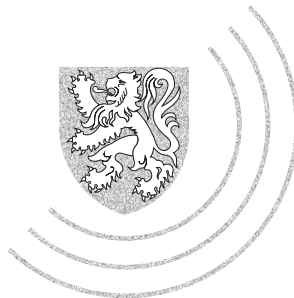

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2002-2003

5 november 2002

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van de heren Julien Librecht, Pieter Huybrechts en Joris Van Hauthem –

betreffende het gebruik van het Engels in het hoger onderwijs

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De op til zijnde onderwijsveranderingen en de daaraan gekoppelde taalimplicaties die het gevolg zullen zijn van de Bologna-implementatie, veroorzaken momenteel een manifeste en terechte onrust bij een groot deel van de onderwijswereld in Vlaanderen. Met dit voorstel van resolutie willen we hierop inspelen en tevens, in verband met deze problematiek, enkele concrete voorstellen ten behoeve van de Vlaamse regering formuleren.

1. Feiten

De laatste jaren is een wereldwijde trend van internationalisering en globalisering op gang gekomen. Ook de Westerse landen maken gebruik van de Wereldhandelsorganisatie om overal markten en sectoren met het oog op liberalisering open te breken. Zelf staan ze in dat proces als onverzoeerbare concurrenten tegenover mekaar, maar alle zien ze, in deze context, onderwijs en onderzoek als een belangrijke hefboom in hun economische strijd. De gebeurtenissen in de voormalige Sovjet-Unie waren mede bepalend voor een verhevigde strijd om de economische hegemonie. Om zich in deze nietsontziende strijd te kunnen handhaven zet de Europese grootindustrie de Europese leidende instanties en de nationale regeringen onder druk om de liberalisering van alle sectoren van het maatschappelijk leven binnen de Europese grenzen versneld door te voeren. De Sorbonne- en Bologna-verklaringen zijn daar een logisch gevolg van.

In 1999 ondertekenden 29 ministers van onderwijs – beïnvloed door het bovengenoemde economische belang – de verklaring van Bologna die de uniformisering van het Europese hoger onderwijs beoogt.

Deze verklaring werd op 20 november 2001 verwerkt in het voorontwerp van decreet betreffende de herstructurering van het Hoger Onderwijs in Vlaanderen van de Vlaamse onderwijsminister en haar kabinet.

Al onmiddellijk stelde een groot deel van de academische wereld zich ernstige vragen – ook en vooral – bij de taalconsequenties die zich terzake aftekenen. De beroering is intussen niet vermindert.

Universiteiten en hogescholen wensen verruiming om opportunistische redenen. De studenten nemen een genuanceerd standpunt in. Leidende instanties en academische verenigingen willen het behoud van de bestaande regeling ook in de toekomst en lanceren voorstellen en dienen verzoekschriften in. Het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen voert een brede discussie en patroneert een petitie. We moeten echter ook vaststellen dat er in Vlaanderen vandaag een aantal verantwoordelijken in de academische wereld de rol van de moedertaal als onderwijstaal ernstig in vraag stellen en het gebruik van een vreemde taal, het Engels, sterk beklemtonen.

2. Bedenkingen

a. De huidige decreetgeving regelt nu al op een redelijke basis – dat wil zeggen onder strikte voorwaarden en met concrete inperkingen – het gebruik van een vreemde taal in ons hoger onderwijs :

- Artikel 61 van het decreet van 12 juni 1991 op de universiteiten stelt het volgende :

"De onderwijs- en bestuurstaal in de universiteiten is het Nederlands.

Nochtans mogen de volgende onderwijsactiviteiten in een andere taal worden gegeven, gevolgd en geëxamineerd :

- 1° die welke een vreemde taal tot voorwerp hebben, in deze taal ;
- 2° die welke in de tweede cyclus worden verzorgd door anderstalige gasthoochleraren ;
- 3° die met betrekking tot opleidingsprogramma's specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten opgesteld ;
- 4° die met betrekking tot de postacademische vorming ;
- 5° die met betrekking tot aanvullende opleidingen, specialisatieopleidingen en doctoraatsopleidingen, voor zover een door de universiteit voldoende geacht aantal niet-Nederlandstaligen zich hiervoor hebben ingeschreven.

Het universiteitsbestuur kan in de krachtens artikel 45 van dit decreet vastgestelde onder-

wijsregeling de studenten die zijn ingeschreven voor een opleiding van de tweede cyclus toestaan hun opleidingsprogramma voor ten hoogste twintig procent samen te stellen uit de anderstalige onderwijsactiviteiten hier voren bedoeld in het 2°, 3° en 5° van het tweede lid van dit artikel met uitzondering van de anderstalige onderwijsactiviteiten van de doctoraatsopleidingen.

De studenten behouden steeds het recht om een volledige academische opleiding van de tweede cyclus in het Nederlands te volgen en over een aldaar in een vreemde taal gevolgd opleidingsonderdeel examen in het Nederlands af te leggen."

- Artikel 53 van het decreet van 13 juli 1994 op de hogescholen stelt :

"De onderwijs- en bestuurstaal in de hogescholen is het Nederlands. De volgende onderwijsactiviteiten kunnen in een andere taal worden gedoceerd en geëxamineerd :

- 1° die welke een vreemde taal tot voorwerp hebben, in deze taal ;
- 2° die welke in de tweede cyclus van de basisopleidingen van academisch niveau en in het laatste studiejaar van de basisopleidingen bestaande uit één cyclus en in de voortgezette opleidingen worden verzorgd door anderstalige gastprofessoren. Deze onderwijsactiviteiten vormen ten hoogste twintig procent van het programma ;
- 3° die met betrekking tot opleidingsprogramma's specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten opgesteld ;
- 4° die met betrekking tot de post-hogeschoolvorming ;
- 5° die met betrekking tot voortgezette opleidingen, voor zover een door de hogeschool voldoende geacht aantal niet-Nederlandstaligen zich hiervoor hebben ingeschreven.

De studenten behouden te allen tijde het recht om een volledige basisopleiding in het Nederlands te volgen en over een aldaar in een vreemde taal gevolgde onderwijsactiviteit examen in het Nederlands af te leggen,

de onderwijsactiviteiten die een vreemde taal tot onderwerp hebben uitgezonderd."

Samengevat :

- nu al is het taalgebruik vrij in de derde cyclus van het hoger onderwijs (voortgezette opleidingen) en in opleidingen die speciaal aan buitenlandse studenten worden aangeboden ;
- het taalgebruik is ook vrij voor 20 % van het onderwijs in de tweede cyclus ;
- de resterende 80 % van het onderwijs van de tweede cyclus moet in het Nederlands worden onderwezen ;
- in de volledige eerste cyclus kan uitsluitend het Nederlands als onderwijstaal worden gehanteerd.

b. Ook bij de hedendaagse concrete hervormingsplannen – zoals het instellen van associaties voor hogescholen en universiteiten, het verdwijnen van het studiejaarsysteem en het vervangen ervan door het invoeren van 'credits', de herziening van de financiering van de hogescholen, de aanpassing van de regels inzake het verlenen van toelagen en beurzen, de grondige herziening van de lerarenopleiding, het geheroriënteerde beleid inzake levenslang en levensbreed leren, de internationalisering van ons onderwijs – is er geen rechtstreekse of onrechtstreekse verwijzing naar het gebruik van een internationale taal bij het verstrekken van het hoger onderwijs.

c. Toch schuilt er in de op til zijnde hervormingen wel degelijk een betekenisvol gevaar voor het behoud van het Nederlands als onderwijstaal in het hoger en – naar analogie van de hedendaagse ontwikkelingen in Nederland – het secundair onderwijs. Zo zijn de standpunten die in de ontwerp teksten worden voorgelegd nefast voor de positie van het Nederlands als onderwijstaal. Tevens wordt de deur wagenwijd opengezet voor een nooit geziene taalvervreemding en een onverantwoorde verengelsing van onze onderwijswereld en, mét deze, van onze totale maatschappelijke en culturele eigenheid.

Met name de volgende concrete voorstellen zijn voorbeelden van een flagrante miskening van onze onderwijseigenheid en -kwaliteit en betekenen tevens een gevaarlijke manipulatie in de serene taalpolitiek die ons hoger onderwijs al jarenlang met succes voert :

- de mogelijkheid om ook in de eerste twee jaren van het hoger onderwijs 20 % van het onderwijs in een vreemde taal te geven ;
 - de mogelijkheid om in de meesterjaren het onderwijs niet slechts tot maximum 20 % maar tot 100 % te vervreemden, ook voor de gewone programma's die door de eigen studenten worden gevolgd ;
 - de mogelijkheid om de onderdelen van een opleiding die men niet aan de eigen universiteit, maar wel aan een andere Vlaamse universiteit volgt, in een andere taal te volgen ;
 - de mogelijkheid tot integrale afschaffing van een Nederlandstalige opleiding zolang men een samenwerkingsakkoord heeft met minstens één andere instelling die die opleiding wél behoudt ;
 - de regelgevende bevoegdheid deels en de toezichthoudende bevoegdheid volledig af te staan aan de onderwijsinstellingen.
- d. Merken we ten slotte op dat alle instanties die uiting geven aan hun ongenoegen, dat vanuit een oprechte maatschappelijke en culturele bekommernis en vanuit een terechte onrust doen. Terecht omdat het hier inderdaad gaat om de wellicht meest ingrijpende, meest taal- en onderwijsgevoelige en – althans voor Vlaanderen – meest taal- en onderwijsbedreigende besluitvorming ooit.

3. Waarom is deze bedreiging zo groot ?

- *Deze bedreiging is zo groot omdat het hier om fundamentele gaat.*

Het gaat hier inderdaad over een fundamenteel omgooien van onze onderwijssituatie en onderwijs-traditie. Velen gewagen zelfs van de meest verre-gaande onderwijshervormingen uit de geschiedenis van dit land. De pijlers van functie- en kwaliteits-behoud dreigen hier ondergraven te worden. De kans is groot dat deze operatie zal leiden tot een uitgesproken kwaliteitsvermindering van ons hoger onderwijs.

Tijdens de hoorzitting in de Commissie Onderwijs was er een opmerkelijke bijdrage van de Vereniging Algemeen Nederlands die de problematiek benaderde vanuit een didactisch-linguïstisch standpunt en zich daarbij baseerde op empirisch onder-

zoek aan de Hogeschool Delft¹. Die studie toont aan dat, zowel voor studenten als voor docenten, Engelstalige cursussen in het reguliere curriculum een kwalitatief lager onderwijsrendement opleveren, tenzij zowel onderwijsverstrekkers als onderwijsontvangers intensieve taalopleidingen ontvangen als voorbereiding op dat anderstalige onderwijs.

De veralgemenende noemer 'kwaliteitsverhoging' waaronder de ingrijpende veranderingen worden geplaatst, zijn noch min noch meer dan een fata morgana en geven integendeel regelrecht aanleiding tot een historische kwaliteitsvermindering. Het is immers een universeel gegeven dat de moedertaal, als uniek instrument van kennisoverdracht en -verwerving, onovertrefbaar is en blijft. Nooit kan men de nuanceringsbodem, de begripsduidelijkheid, de doelmatigheid en de cognitieve creativiteit waarop de eigen taal uitzicht biedt, verwerven in een vreemde taal.

Het idee van een aantal bevlogen geesten, dat de voorgestelde maatregelen een voorwaarde zijn voor de inschakeling van onze hogere onderwijs-wereld in het Europees geheel, zou wel eens averechts kunnen werken. Moeten we ons niet dringend afvragen of het wel zo zal zijn dat meer buitenlandse studenten naar onze Vlaamse universiteiten zullen afzakken wanneer ze hier in het Engels bediend kunnen worden ? Zal het niet veeleer zo zijn dat buitenlandse studenten die cursussen in het Engels willen volgen, zullen inzien dat ze veel vruchtbaarder en veel efficiënter kunnen studeren aan Engelstalige universiteiten dan wel aan Vlaamse instellingen waar het gebruik van het Engels altijd een gebruiksmatige en studiegerichte tweede rol zal spelen ?

- *De bedreiging is zo groot omdat bondgenootschappen niet haalbaar zullen blijven.*

Vlaanderen kan, als klein taalgebied, onmogelijk de Europese agenda terzake beïnvloeden. Bondgenootschappen zijn dus noodzakelijk. Zoals het er nu voorstaat is de kans op een dergelijke 'bundeling van krachten' echter uiterst miniem. Enerzijds is er wellicht geen tijd meer voor een grondig en gedetailleerd overleg. Anderzijds blijkt onze voor de hand liggende partner – Nederland – zowel op taalregulariserend als op taalgevoelig gebied mijlenver van ons af te staan, zo ver dat een eventuele

¹Diana Vincke, De haalbaarheid van Engelstalig onderwijs in Nederland. – Anéla. Toegepaste taalwetenschap in artikelen 54, jg.1996, nr.1 pp.71-81

samenwerking op termijn weinig kans op slagen heeft. Deze disharmonie is vooral zichtbaar in de fundamentele verschillen in grondwettelijke taalgaranties in het onderwijs, in de historische achtergronden en de daaruit voortvloeiende verschillen in hedendaagse taalbeleving en ten slotte, in de manifest andere taalregelingen en taalgevoeligheden.

- *De bedreiging is zo groot omdat de hervormingen kaderen in de Europese globaliserende tendensen.*

De Sorbonne- en Bolognaverklaringen gaan fundamenteel uit van een Europese globaliseringsgedachte inzake onderwijsorganisatie. In deze gedachte schuilt zowel de kans op openheid naar en samenwerking met de andere volkeren in Europa, alsook de kans op een economische gedirigeerde taal- en onderwijskundige eenheidsworst. De uitgangspunten van de 'Verklaring van Laken': "respect voor de identiteit van de volkeren", "bevoegdheden waarbij steeds rekening moet worden gehouden met de gelijkheid van de lidstaten", "vergroten van de democratische legitimiteit en transparantie", zouden hier wel eens dode letter kunnen blijven. De verbetering waarmee bepaalde instanties deze aanpassingen willen doordruwen ruikt verdacht en is vooral een aanslag op de Europese gedachte die in de 'Europese eenheid in verscheidenheid' haar echte roeping vindt. Hoe dan ook moet deze globaliserende logica, ook en vooral in het onderwijs, doorgetrokken worden naar het taalgebruik. Van één Europees burgerschap, over één Europese economische ruimte, naar één Europese onderwijsruimte met één Europese eenvormige onderwijsorganisatie, geeft deze logica onverbidde aansluiting op één Europese taalruimte.

- *De bedreiging is zo groot omdat de voorstellen een regelrechte aanslag zijn op onze taaleigenheid.*

Over de opleidingstaal wordt in het voorontwerp van decreet het volgende gezegd :

"De opleidingstaal in de bachelors en de masters is het Nederlands, behoudens opleidingsonderdelen die in beperkte gevallen en door een expliciet gemotiveerde beslissing van het instellingsbestuur in een andere taal dan het Nederlands worden gedoceerd ; uit de motivering moet de meerwaarde en de functionaliteit van een andere taal voor de opleiding blijken. Voor bacheloropleidingen mag het geheel van deze opleidingsonderdelen uitgedrukt in studiepunten per academiejaar (...) niet meer dan 20 studiepunten bedragen."

Hieruit blijkt de ware bedoeling : masteropleidingen kunnen volledig en bacheloropleidingen gedeeltelijk in het Engels worden gedoceerd. We weten wat de politieke inhoud is van termen als 'expliciet gemotiveerd', 'meerwaarde' en 'functionaliteit'.

De Erkennings- en Accreditatiecommissie zal de universiteiten onder druk zetten om, onder de noemer 'recht op subsidies', 'validatie van het diploma' en 'kwaliteitsbewaking' hun opleidingen in het Engels te geven. Het secundair onderwijs zal dan heel snel moeten volgen. We moeten maar even bij onze noorderburen gaan zien om vast te stellen hoe nefast de toestand in het secundair onderwijs daar op korte tijd is geëvolueerd.

Artikel 129, § 1, 2° bepaalt dat de Raden van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap bij decreet het gebruik van de talen voor onderwijs in de door de overheid opgerichte, gesubsidieerde of erkende instellingen kunnen regelen. Niet de grondwet, maar wel de wetgever bepaalt dus het taalgebruik inzake onderwijs. Deze bepaling door de wetgever wordt hier omzeild met decretale termen als 'expliciet gemotiveerd, meerwaarde en functionaliteit'.

- *Deze bedreiging is zo groot omdat het paars-groene beleid sterk achter het idee staat.*

De Vlaamse politieke verantwoordelijken hebben zich van in het begin sterk achter de logica van de Sorbonne- en Bolognaverklaringen geschaard en zijn dus ook de taalimplicaties terzake niet ongenege. In alle beleidsbrieven die door de minister van onderwijs bij het Vlaams Parlement zijn ingediend, zijn menigvuldige verwijzingen te vinden die erop gericht zijn deze voornemens in beleidsdaden om te zetten. Daarenboven heeft onderwijsminister Vanderpoorten zich er toe verbonden de verplichtingen die met de ondertekening van deze verklaringen werden aangegaan, snel uit te voeren. Veel tijd voor een democratische, genuanceerde en breed lopende bezinning is er dus niet meer.

Het moet duidelijk zijn dat een dergelijke ontwikkeling in een taalgebied als het onze niet wenselijk is en ook niet kan.

4. Waarom kan het niet ?

Vlaanderen heeft decennialang gestreden om van het Nederlands een volwaardige onderwijstaal te maken, van de kleuterschool tot de universiteit. De vernederlandsing van het onderwijs tot op het hoogste niveau was een van de belangrijke hefbo-

men voor de Vlaamse emancipatie in een situatie van Franstalige Belgische verknechting. Een taalstrijd is in wezen altijd een sociale strijd. Dat is in Vlaanderen niet anders geweest. Ook bij ons was de Vlaamse taalstrijd een strijd van het volk tegen een van haar wortels vervreemde elite die, omwille van prestige en gewin, zich van een andere taal bediende. Wij willen vermijden dat er opnieuw en anderstalige elitaire toplaag ontstaat die zich én intellectueel én maatschappelijke superieur waant en gedraagt.

Het doorvoeren van de voorgestelde maatregelen zal in Vlaanderen gepaard gaan met een nooit geziene onderwijskundige 'monsteroperatie'. Een aantal fundamentele verworvenheden – waaronder ook en vooral het gebruik van de moedertaal als onderwijstaal – zullen moeten worden opgeofferd in ruil voor een aantal veranderingen die geen of heel weinig meerwaarde bieden, maar die vooral leiden tot een geleidelijk identiteitsverlies, een grote sociale onrust, een enorme taakbelasting en een cognitieve vervreemding van en binnen de academische wereld.

Talenkennis is één van onze grootste troeven. Het is een dimensie die we moeten koesteren en die we, met zin voor Europese openheid en participatie, in ons eigen onderwijs kunnen uitbouwen tot een Europees onderwijsgegeven. Vergeten we vooral niet dat voor het ogenblik het Nederlands een sterke dynamiek kent als volwaardige wetenschapstaal, met een zich steeds meer specifieke, verrijkende en verfijnende vakterminologie. Tegen die achtergrond is het absurd dat Nederlandstalige studenten les moeten krijgen van Nederlandstalige professoren in het Engels.

Dé hamvraag is of Vlaanderen zijn fundamentele en beproefde onderwijsverworvenheden moet opofferen te voordele van een grijze, globaliserende, naamloze Europese eenheidsstructuur. Naar onze mening formeel niet.

Moeten we onze gehele Vlaamse onderwijsstructuur – die wetenschappelijk gestaafd, tot de beste van de wereld wordt bevonden – omgooien, ten bate van een op macht en gewin beluste universitaire kaste ? Naar onze mening formeel niet.

Moeten we de toekomst en onze eigen taal op het spel zetten om een aantal buitenlandse studenten ter wille te zijn ? Naar onze mening formeel niet.

Moeten we onze onderwijseigenheid opgeven om tegemoet te komen aan de ultieme gelijkheidsdroom van een aantal verbeterden, eenzijdig denkende en verkrampde Eurocraten ? Naar onze mening formeel niet.

Julien LIBRECHT

Pieter HUYBRECHTS

Joris VAN HAUTHEM

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– overwegende dat

- 1° de maatschappelijke en intellectuele onrust betreffende de taalimplicaties van een eventuele Bologna-implementatie terecht is ;
- 2° de huidige decreetgeving nu al op een redelijke basis – dat wil zeggen onder strikte voorwaarden en met concrete inperkingen – het gebruik van een vreemde taal in het hoger onderwijs regelt ;
- 3° de voorgestelde maatregelen betreffende de opleidingstaal in het hoger onderwijs regelrecht aansturen op een veralgemeend gebruik van het Engels in alle graden van het hoger onderwijs en aansluitend op het secundair onderwijs en dus wel degelijk een reëel gevaar betekenen voor het behoud van het Nederlands als onderwijstaal in het hoger en secundair onderwijs ;
- 4° het argument van 'kwaliteitsverhoging' ernstig in vraag wordt gesteld en allerminst beezen en waarschijnlijk is ;
- 5° het veralgemeend gebruik van het Engels in het hoger onderwijs weinig of niets zal bijdragen tot de inschakeling van ons hoger onderwijs in het Europese geheel ;
- 6° de Europese globaliserende logica onverbidelijk dreigt uit te monden in één Europese onderwijsruimte met één Europese onderwijstaal ;
- 7° Vlaanderen een decennialange strijd heeft gevoerd om van het Nederlands een volwaardige onderwijstaal te maken en de betekenis daarvan voor de sociale emancipatie van Vlaanderen in dit land onnoemelijk groot is geweest ;
- 8° talenkennis één van onze grootste troeven is in een open en participatieve deelname aan de Europese eenwording ;

– vraagt de Vlaamse regering

- 1° bij de komende onderwijshervormingen primordiaal aandacht te besteden aan de

Vlaamse identiteit op maatschappelijk, cultureel en taalkundig gebied ;

- 2° voor het Nederlands als onderwijstaal in het hoger onderwijs de volwaardige plaats voor te behouden die het nu bekleedt ;
- 3° de taalrestricties, -voorwaarden en -inperkingen die de decreetgever tot nu toe heeft bepaald bij het gebruik van de onderwijstaal in het hoger onderwijs, te behouden ;
- 4° zowel de regelgevende als de toezichthoudende bevoegdheid betreffende het gebruik van de onderwijstaal niet af te staan aan de onderwijsinstellingen.

Julien LIBRECHT

Pieter HUYBRECHTS

Joris VAN HAUTHEM